

Małgorzata Wyrzykowska

Postrzeganie i ocena
dzieł sztuki europejskiej
XVII i pierwszej połowy XVIII wieku
w świetle literatury podróżniczej
tego okresu

**Postrzeganie i ocena
dzieł sztuki europejskiej
XVII i pierwszej połowy XVIII wieku
w świetle literatury podróżniczej
tego okresu**

MAŁGORZATA
WYRZYKOWSKA

**Postrzeganie i ocena
dzieł sztuki europejskiej
XVII i pierwszej połowy XVIII wieku
w świetle literatury podróżniczej
tego okresu**

KRAKÓW 2021

© Copyright by Małgorzata Wyrzykowska, 2021
Uniwersytet Wrocławski, Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych
 <https://orcid.org/0000-0002-3373-8912>
 malgorzata.wyrzykowska@uwr.edu.pl

RECENZENCI:

dr hab. Hanna Osiecka-Samsonowicz, prof. IS PAN
prof. dr hab. Bogdan Rok

REDAKCJA:

Katarzyna Ziola-Zemczak

PROJEKT OKŁADKI:

Marta Jaszczyk

ISBN 978-83-8138-476-6 (druk)
ISBN 978-83-8138-477-3 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/9788381384773>

Publikacja sfinansowana przez Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych
Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Wrocławskiego

Na okładce wykorzystano frontispis Fransa van Bleyswycka
według rysunku Jonssona van der Aa, [w:] François Deseine, *Rome Moderne*,
t. 1, Leide 1713, BUWr, Oddział Starych Druków, sygn. 324160.

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431-27-43, 12 421-13-87
e-mail: publishing@akademicka.pl
Księgarnia internetowa: <https://akademicka.com.pl>

Moim ukochanym Dzieciom

Spis treści

Wstęp. Cele, metody badań, materiał badawczy i układ pracy	13
ROZDZIAŁ I. Stan badań nad wykorzystaniem piśmiennictwa podróżniczego z XVII i pierwszej połowy XVIII wieku do oceny postrzegania dzieł sztuki tego okresu	25
ROZDZIAŁ II. Uwarunkowania postrzegania i oceny dzieł sztuki XVII i pierwszej połowy XVIII wieku przez podróżników tego okresu	35
1. Problematyka postrzegania dzieł sztuki przez podróżników	35
2. Rola kartografii w ukazywaniu dzieł sztuki	51
3. Rola grafiki w prezentowaniu dzieł sztuki w świetle literatury podróżniczej	55
4. Rola przewodników w przedstawianiu dzieł sztuki	60
ROZDZIAŁ III. Postrzeganie nowo zakładanych i modernizowanych założeń urbanistycznych przez podróżników w XVII i pierwszej połowie XVIII wieku	77
ROZDZIAŁ IV. Architektura sakralna XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w ocenie podróżników tego czasu	103
1. Ocena rzymskokatolickich budowli sakralnych XVII i pierwszej połowy XVIII wieku	105
1.1. Architektura jezuicka jako synonim nowoczesności i innowacyjności	105
1.2. Rzymska Bazylika św. Piotra jako modelowa budowla sakralna	127
2. Anglikańska katedra św. Pawła w Londynie i inne budowle sakralne miasta	136
3. Architektura protestancka Niemiec i Niderlandów Północnych	146
4. Elementy analizy architektonicznej budowli sakralnych w literaturze podróżniczej	156
5. Spory doktrynalne dotyczące wystroju i wyposażenia wnętrz budowli sakralnych z XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w relacjach podróżników	167
ROZDZIAŁ V. Postrzeganie architektury świeckiej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w świetle literatury podróżniczej tego czasu	173
1. Uwagi ogólne	173
2. Architektura pałaców miejskich w świetle opinii podróżników tego czasu	183

2.1. Miasta Europy Południowej	183
2.1.1. Rzym	183
2.1.2. Genua	191
2.1.3. Bolonia	196
2.1.4. Madryt	199
2.2. Miasta Europy Zachodniej i Środkowej	204
2.2.1. Paryż	204
2.2.2. Londyn	210
2.2.3. Berlin i miasta Niemiec	220
2.2.4. Wiedeń	228
2.2.5. Praga	234
2.2.6. Warszawa	237
3. Budowle publiczne	241
4. Wille i pałace podmiejskie	250
5. Ocena architektury rezydencjonalnej	257
5.1. Wersal jako modelowa rezydencja królewska w oczach współczesnych podróżników	257
5.2. Inne założenia rezydencjonalne XVII-wieczne i z połowy XVIII wieku w relacjach podróżników	270
6. Architektury XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w opiniach podróżników	280
 ROZDZIAŁ VI. Postrzeganie ówczesnej rzeźby w świetle literatury podróżniczej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku	
1. Modni rzeźbiarze XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w oczach podróżników	292
2. Charakterystyka rzeźby XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w świetle literatury podróżniczej	302
2.1. Stosunek do antyku	302
2.2. Dyskusja o primacie rzeźby nad malarstwem	306
2.3. Środki formalne w rzeźbie XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w opinii podróżników	310
3. Ocena rzeźb ze względu na funkcje i temat w świetle literatury podróżniczej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku	314
3.1. Rzeźba sakralna XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w świetle ówczesnych relacji podróżniczych	314
3.1.1. Rzeźba sepulkralna	316
3.1.2. Ołtarze	324
3.1.3. Kolumny	328
3.2. Rzeźba świecka XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w ocenie podróżników	334
3.2.1. Pomniki	334
3.2.2. Fontanny miejskie i ogrodowe	342

4. Problematyka materiału ówczesnej rzeźby w relacjach podróżniczych	348
5. Rola rzeźby w tworzeniu komplementarnych wnętrz XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w świetle literatury podróżniczej	362

ROZDZIAŁ VII. Postrzeganie i ocena ówczesnego malarstwa w świetle literatury podróżniczej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku

1. Modni ówczesnie malarze w świetle literatury podróżniczej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku	371
1.1. Kolekcje malarstwa w XVII i pierwszej połowie XVIII wieku w świetle literatury podróżniczej	389
1.2. Ówczesne malarstwo religijne jako element wystroju i wyposażenia wnętrz sakralnych w opinii podróżników	405
2. Sądy artystyczne dotyczące ówczesnego malarstwa w świetle literatury podróżniczej	413
2.1. Spór o miejsce malarstwa	413
2.2. Popularne tematy i gatunki malarstwa XVII i pierwszej połowy XVIII wieku w opinii podróżników	416
3. Środki malarskiego wyrazu i elementy oceny obrazu w świetle literatury podróżniczej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku	419
3.1. Popularne techniki malarskie w świetle literatury podróżniczej	428
3.2. Wartość materialna obrazów w opinii podróżników	432

ROZDZIAŁ VIII. Podsumowanie

1. Zainteresowanie sztuką współczesną wśród podróżników w XVII i pierwszej połowie XVIII wieku	435
2. Kryteria oceny dzieł sztuki XVII i pierwszej połowy XVIII wieku oraz terminologia w ówczesnych opisach podróżniczych	438
3. Porównania dzieł sztuki w literaturze podróżniczej	450
4. Stosunek do antyku w relacjach podróżniczych	456
5. Charakterystyka ówczesnej sztuki w literaturze podróżniczej tego okresu	470

Zakończenie

Bibliografia	501
Spis ilustracji	539
Aneks	545
Streszczenie	563
Summary	565
Indeks osobowy	569
Indeks topograficzno-rzeczowy	585

Niniejsza książka nie powstałaby, gdyby nie życzliwość i pomoc grona osób. Dziękuję Pani Kierownik mgr Dianie Codogni-Łańcuckiej i kustoszom Oddziału Starych Druków Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za umożliwienie przeprowadzenia kwerendy i publikacji jej zasobów. Pragnę podziękować również Pani Kierownik Studium Intensywnej Nauki Języka Angielskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim mgr Katarzynie Naglik za konsultację tłumaczeń tekstów angielskich literatury podróżniczej objętych analizą w niniejszej pracy. Wdzięczna jestem za pomoc i wielogodzinne dyskusje śp. Panu dr. Arkadiuszowi Wojtyłe, znawcy sztuki XVII wieku i pierwszej połowy XVIII wieku, ze szczególnym uwzględnieniem Włoch. Ogromnym wsparciem, zwłaszcza w rozwiązywaniu problemów konfesyjnych, była Pani dr Agnieszka Seidel-Grzesińska, także w zakresie tłumaczeń z języka niemieckiego. Wdzięczna jestem Kierownikowi Zakładu Sztuki i Kultury Baroku Uniwersytetu Wrocławskiego Panu prof. dr. hab. Andrzejowi Koziełowi, który wyraził aprobatę dla podjętego przeze mnie kierunku badań.

Za wszystkie uwagi, które pozwoliły nadać książce jej ostateczny kształt, chciałam podziękować recenzentom: Pani dr hab. Hannie Osieckiej-Samsonowicz, prof. IS PAN oraz Panu prof. dr. hab. Bogdanowi Rokowi. Nie uporałabym się z tak obszerną i wymagającą pracą, gdyby nie pomoc redaktorów. Szczególne słowa podziękowania za żmudne prace redakcyjne i ogromne zaangażowanie należą się Pani Zofii Smyk oraz Pani Katarzynie Ziolo-Zemczak. Za słowa wsparcia i zachęty na każdym etapie prac bardzo dziękuję Panu prof. dr. hab. Janowi Burdukiewiczowi oraz Pani prof. Reginie Poso z Università del Salento. Najwięcej zawdzięczam jednak mojemu Ojcu, prof. dr. hab. Jerzemu Wyrzykowskiemu, geografowi, który nie tylko zaraził mnie pasją podróżniczą, ale także konsultował wiele spornych kwestii geograficznych w pracy. Za sfinansowanie publikacji dziękuję Panu Dziekanowi Wydziału Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego dr. hab. Arturowi Błażejewskiemu, prof. UW r oraz Panu Dyrektorowi Instytutu Historii Sztuki dr. hab. Romualdowi Kaczmarkowi, prof. UW r.

WSTĘP

Cele, metody badań, materiał badawczy i układ pracy

W ostatnich latach XX i od początku XXI wieku notuje się coraz większe zainteresowanie badawcze relacjami podróżniczymi, w tym z epoki nowożytnej. Niniejsza praca zalicza się do nurtu badań dotyczącego recepcji sztuki w literaturze podróżniczej. Maria Poprzęcka w swojej książce *Inne obrazy. Oko, widzenie, sztuka. Od Albertiego do Duchampa* pisała: „Historyka sztuki, którego zawodem jest patrzeć na obrazy, nachodzi w pewnym momencie pokusa, aby przyjrzeć się już nie obrazom, ale samemu patrzeniu”¹. Celem tej książki jest określenie, jak dzieła sztuki europejskiej XVII i pierwszej połowy XVIII wieku postrzegali i oceniali podróżnicy podejmujący podróże w tym czasie, tj. współcześnie w odniesieniu do powstających dzieł. Terminy: sztuka ówczesna i współczesna traktowane są w niniejszej pracy umownie i używane do określenia dzieł sztuki powstających w okresie od początku XVII do końca pierwszej połowy XVIII wieku². Nieodłącznym elementem podróży było postrzeganie zmieniającej się rzeczywistości, w tym dzieł sztuki. Postrzeganie w niniejszej pracy rozumiane jest jako proces poznawczy, polegający na subiektywnym odbiorze przez podróżników dzieł sztuki. Wiąże się on również z wartościowaniem dzieł sztuki przedstawianym w ich ocenie.

Podstawowy materiał badawczy w pracy stanowiły teksty źródłowe, piśmienne i drukowane, z XVII wieku i pierwszej połowy XVIII wieku, należące do literatury podróżniczej³. Przebadano sześćdziesiąt relacji, a kryterium ich

¹ Poprzęcka 2008, s. 6.

² W niniejszej pracy, wychodząc poza ramy czasowe zawarte w tytule, uwzględniono również dzieła wcześniejsze, głównie architektury, które w omawianym okresie zostały zmodernizowane lub otrzymały nowe elementy wystroju i wyposażenia.

³ Por. Buczkowska 2009, s. 10. Wśród analizowanych gatunków literatury podróżniczej pominęto jedynie powieść podróżniczą, zapoczątkowaną w XVIII w. Por. także: Dziechcińska 1990; Bernacki-Pawlus 2002, s. 338–340.

wyboru było przede wszystkim uwzględnienie w tekście opisu dzieł sztuki z XVII i pierwszej połowy XVIII wieku. Należy zaznaczyć, że niejednokrotnie kwerenda archiwalna miała charakter negatywny i w wielu przypadkach opisów podróży z omawianego czasu nie wzmiankowano w ogóle dzieł sztuki, a ich autorzy zakładali inne cele poznawcze i koncentrowali się na nich w swoich relacjach. Ludwig Schudt podkreślał, że pragnienie kontemplowania sztuki i chęć opisywania jej samej nie pojawiły się do ostatniej ćwierci XVII wieku⁴. Tylko niektóre dzieła literatury podróżniczej z omawianego okresu zawierały opisy dzieł sztuki, choć i te często traktowano marginalnie, tak że stanowiły znikomą część relacji obok opisów innych aspektów podróżowania (życia społecznego, polityki etc.). Z reguły jednak, gdy podróżnicy opisywali dzieła sztuki, w dużej mierze koncentrowali się na sztuce współczesnej ich czasom. To właśnie te opisy są przedmiotem analizy w niniejszej pracy i stanowią podstawowy materiał badawczy.

Wśród analizowanych tekstów znalazły się różne gatunki literatury podróżniczej: itineraria, diariusze, listy, dzienniki, przewodniki. Ich specyfika determinowała ilość miejsca, którą poświęcano sztuce. W itinerariach ze względu na ich lapidarny charakter znajdowano tylko ogólne wrażenia na temat dzieł sztuki, obok informacji dotyczących drogi, w tym mijanych regionów, miast, osad, oglądanych krajobrazów. Były to uwagi raczej o charakterze ogólnym, w niektórych przypadkach wzbogacone o elementy opisu⁵. Więcej adnotacji dotyczących dzieł sztuki zawierały stanowiące rodzaj dzienników diariusze, w których zapisywano, z pewną regularnością, wiadomości o bieżących wydarzeniach, w tym zwiedzaniu⁶. Diariusze miały charakter lapidarnych, ale treściwych obserwacji, w których najważniejszy był punkt widzenia autora znającego opisywane zdarzenia z autopsji. Niekiedy na bazie diariusza, po pewnych uzupełnieniach, sporządzano pamiętnik⁷. Najbardziej swobodnie przedstawiano informacje w pamiętnikach i to właśnie one zawierały najdłuższe objętościowo opisy. Część obecnych w nich relacji powstawała w trakcie podróży, a część po powrocie do domu uzupełniano z pamięci bądź innych źródeł. Wśród analizowanych materiałów źródłowych znalazły się też zbiory listów z podróży, opisujących w bardzo osobisty sposób życie codzienne w zwiedzanych krajach⁸. Wielu dzieł literatury podróżniczej nie dawało się

⁴ Schudt 1959, s. 32; Huth 1960, s. 162–164.

⁵ Bernacki–Pawlus 2002, s. 219–220. Por. Hentzner 1612; Fordham 1924.

⁶ Przy tym autorka pracy brała pod uwagę raczej te dzienniki o charakterze dokumentarnym niż te będące zapisem o charakterze fikcyjnym. Buczkowska 2009, s. 8; Bernacki–Pawlus 2002, s. 401–403.

⁷ *Ibidem*, s. 221–222.

⁸ Por. *ibidem*, s. 451. Stosunkowo rzadko w analizie źródeł wykorzystywano pamiętniki ze względu na fikcyjny charakter niektórych omawianych zdarzeń. Por. *ibidem*, s. 278–280. Wśród analizowanych gatunków literatury podróżniczej zdecydowanie pominięto powieść podróżniczą,

jednoznacznie sklasyfikować pod względem gatunkowym⁹. Antoni Mączak wskazywał problemy z rozgraniczeniem poszczególnych gatunków: „[...] nie łatwo odgraniczyć w niej [literaturze podróżniczej] od siebie gatunki literackie: gdzie kończy się pamiętnik, a zaczyna przewodnik, jak oddzielić literacką fikcję od naocznego świadectwa?”¹⁰. W pracy analizowano też wybrane prototypy przewodników, które w tamtym czasie nazywane były delicjami, opisami osobliwości czy deskrypcjami miast, a w których również pojawiały się opisy dzieł sztuki XVII i pierwszej połowy XVIII wieku¹¹. Część rękopiśmiennych dzieł literatury podróżniczej od XIX wieku była stopniowo wydawana drukiem. Już w XVII wieku, a zwłaszcza w pierwszej połowie XVIII stulecia, dokonywano tłumaczeń wybranych dzieł podróżniczych na inne języki w związku z zamiarem ich upowszechnienia. W niniejszej pracy starano się przede wszystkim z nich korzystać. Analizowano głównie relacje z podróży zagranicznych, w pięciu przypadkach także krajowych.

Metodą przyjętą w pracy była analiza fragmentów tekstów literatury podróżniczej poświęconych dziełom sztuki z XVII i pierwszej połowy XVIII wieku oraz ich późniejsza interpretacja. Fragmenty te miały różny charakter. Istotne było nawet samo odnotowanie przez podróżników dzieła sztuki w relacji, co interpretowano już jako ich dostrzeżenie¹². Dopiero pojawienie się wraz z wymienieniem dzieła – architektury, rzeźby czy malarstwa – opisu i ocen wartościujących świadczyło o jego świadomej percepcji. Dzieła sztuki, które wzbudziły szczególne zainteresowanie podróżników, były przez nich charakteryzowane.

Pierwsze zadanie badawcze dotyczyło wskazania na podstawie analizy literatury podróżniczej najczęściej opisywanych dzieł sztuki XVII i pierwszej połowy XVIII wieku na obszarze Europy. Istotne było określenie preferencji w zakresie rodzajów dzieł sztuki, które podróżnicy oglądali najchętniej – czy interesowały ich dzieła architektury, rzeźby czy malarstwa lub rzemiosła

zapoczątkowaną w XVIII w., która choć związana z inspiracjami podróżniczymi, rozwijała inne wątki w swej narracji. Por. *ibidem*, s. 338–340.

⁹ Wiele dzieł literatury podróżniczej trudno jednoznacznie sklasyfikować, gdyż stanowiły połączenie kilku gatunków, jak np. *Some Observations Made in Travelling* Wrighta czy *Several Years Travels through Portugal* Bromleya. Problem niejasnego podziału, zazębiania się gatunków w literaturze podróżniczej, a przede wszystkim odmiennego ich definiowania w XVII i XVIII w. oraz współcześnie był już w literaturze przedmiotu wzmiankowany, a został omówiony m.in. przez Małgorzatę Wrześniak. Por. Wrześniak 2010b, s. 12–13. Autorka niniejszej pracy nie dokonuje klasyfikacji gatunkowej wykorzystywanych przykładów literatury podróżniczej, przyjmując zasadę wierności tytułowi wykorzystywanego dzieła.

¹⁰ Mączak 1984, s. 7.

¹¹ M.in.: Ens 1608; 1609a; 1609b; 1609c; Custos 1600; *Delicje ziemie włoskiej* 1665; 1687; Mortier 1699; *Les Delices des Pais-Bas* 1711; Aa 1712.

¹² Taką metodę badawczą przyjął w swojej pracy Kucharski. Zob. Kucharski 2013, s. 170–171.

artystycznego, czy odnotowywali uwagi dotyczące urbanistyki lub ogrodnictwa. Kolejnym krokiem badawczym było przeanalizowanie opisów pod kątem wyodrębnienia elementów i kryteriów oceny dzieł sztuki. Celem analizy było wskazanie, jakie cechy dzieła sztuki im współczesnej były dla podróżników najistotniejsze i z jakich powodów, zarazem zaś zaobserwowanie, które cechy dzieł sztuki były mniej istotne lub oceniane negatywnie. Starano się odpowiedzieć na pytanie, czy o ocenie dzieł sztuki decydowały ich aspekty historyczne, wartość artystyczna czy tylko użyteczność. Badano, w jakim stopniu podróżników interesowały zagadnienia dotyczące samej formy dzieł sztuki, konstrukcji, materiału, autorstwo konkretnych dzieł. Analizowano sposób formułowania przez podróżników poglądów estetycznych, sporządzania opisów poznawanych dzieł sztuki, konstruowania porównań i stosowanej przez nich terminologii. Na podstawie konsekwentnie powtarzających się w szeregach relacji cen wymieniono w pracy te najczęściej opisywane i wysoko cennione dzieła sztuki. Jako źródłowy dowód przytoczono fragmenty najbardziej wyczerpujących opisów.

Opinie podróżnicze przywoływano bardzo często w formie cytatu, który pozwolił na najwierniejsze prezentowanie świadectw podróżniczych, w kolejnych etapach pracy dokonując ich interpretacji¹³. Przedmiotem analizy były przede wszystkim oryginalne teksty literatury podróżniczej, ale także ich przekłady pochodzące z epoki bądź (najrzadziej) tłumaczenia współczesne¹⁴. W tekście pracy wprowadzono tłumaczenia w języku polskim, a w przypisach, w ważnych dla wyводу kwestiach, przywoływano cytaty źródłowe w języku oryginalnym. Te ostatnie pojawiały się w przypadku szczególnie istotnych problemów – np. dotyczących stylu. Zamieszczenie oryginalnych cytatów pozwoliło na ich konfrontację z tłumaczeniami na język polski. W pracy wykorzystano opublikowane tłumaczenia, których autorzy zostali wymienieni w bibliografii. Jako że literatura przedmiotu jest wielojęzyczna, to w wielu wypadkach translacji na język polski dokonywała autorka pracy samodzielnie. Nie zawsze z kontekstu wynikało, co użyte pojęcie oznaczało dla podróżnika, zwłaszcza że analizowane dzieła napisane zostały w wielu językach. Jak zaznaczał Kunicki-Goldfinger, „ważną kwestią pozostaje sposób odczytania diariuszów”¹⁵. Badacz w swoim artykule dotyczącym kategorii „piękna” w staropolskiej literaturze podróżniczej podkreślił ten problem: „Jeszcze trudniejsze okazało się liczenie konkretnych

¹³ Postulat rzetelnej i wnikliwej interpretacji opinii podróżniczych podnosił Wojciech Tygielski. Tygielski 2010, s. 14.

¹⁴ Uwzględniono podnoszony najczęściej w literaturze przedmiotu problem zmian, które wynikały z przekładu.

¹⁵ Kunicki-Goldfinger 2013, s. 113.

Historia ludzkości to historia podróży w sensie metafizycznym i realnym, a diariusze z dawnych wypraw stanowią niewątpliwie atrakcyjny, bardzo rozległy obszar interdyscyplinarnych eksploracji badawczych [...]. Pamiętniki podróżników były wykorzystywane w wielu opracowaniach [historycznych], a zachowanymi relacjami zajęli się ostatnio także historycy sztuki, analizując zawarte w nich opisy dzieł, ukazujące estetyczne wrażenia peregrynantów. Praca dr Małgorzaty Wyrzykowskiej znakomicie wpisuje się w tę problematykę. [...] Autorka zdecydowała się na niezwykle trudne, wręcz pionierskie opracowanie ogromnego, wielojęzycznego materiału źródłowego, obejmującego bardzo różnorodne ze względu na formę i treść relacje. [...] Z analiz i konstatacji Autorki oraz setek przytoczonych cytatów wyłania się mozaikowy obraz sztuki Europy powstającej na przestrzeni 150 lat, widziany oczami świadków tej kreacji, uczestników Grand Tourów, turystów, wojażerów różnej narodowości, wyznania, statusu społecznego, mentalności i wykształcenia.

dr hab. Hanna Osiecka-Samsonowicz, prof. IS PAN

Praca dr Małgorzaty Wyrzykowskiej wpisuje się w bardzo ważny nurt badań nad sztuką i kulturą europejskiego baroku, z wykorzystaniem niezwykle ciekawych źródeł historycznych z dziejów nowożytnych podróży [...]. Książka stanowi ważny wkład historyczki sztuki do wprowadzania nowych szczegółowych ustaleń z zakresu szeroko rozumianych studiów kulturowych i humanistycznych. [...] W przyszłości ustaleniami badawczymi Autorki mogą się posłużyć nie tylko historycy sztuki, ale też historycy kultury, a nawet badacze piśmiennictwa czasów nowożytnych.

prof. dr hab. Bogdan Rok, Uniwersytet Wrocławski

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8138-476-6

